

check

Checklist

invoering controle op wapenbezit binnen scholen

list

Colofon

Auteurs: Tom van Ham en Henk Ferwerda (Bureau Beke)

Opdrachtgever: Ministerie van Veiligheid en Justitie

Met dank aan: Ivoline van Erpecum (Ministerie van Veiligheid en Justitie), Klaas Hiemstra (Stichting School & Veiligheid), Anita Hoeve (Politie Oost-Nederland), Michael Hoppe (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap), Arend-Kees Kooij (Openbaar Ministerie), Marloes Salet (Arentheem College, Arnhem), René Tieleman (Nationale Politie), Renate Verhagen (Ministerie van Veiligheid en Justitie) en Monique Willemsen-van de Kamp (Openbaar Ministerie)

Opmaak en illustraties: Marcel Grotens (Bureau Beke), Freeimages (foto: pagina 2)

© Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2015

Inleiding

Het tegengaan van wapenbezit op scholen is geen op zichzelf staand onderwerp, maar maakt deel uit van het bredere thema sociale veiligheid in en rondom de school. Het percentage schoolbestuurders dat wapenbezit op school rapporteert, stijgt tussen 2012 en 2014 van 22 naar 29 procent (Veiligheidsmonitor, 2014). In welke mate deze cijfers een daadwerkelijke stijging van het wapenbezit op scholen weerspiegelen, is de vraag. Mogelijk is het aantal controles of de meldingsbereidheid van schoolbestuurders gestegen. Niettemin laten deze cijfers wel zien dat wapenbezit onder leerlingen voorkomt. Derhalve is het van belang dat scholen bij het vormgeven van hun veiligheidsbeleid aandacht schenken aan het tegengaan van wapenbezit onder leerlingen. Een van de manieren om dit te doen, is het uitvoeren van een gezamenlijke preventieve wapencontrole. De school heeft hierin geen zelfstandige rol. Bij gezamenlijke preventieve wapencontroles zijn afspraken over de samenwerking met lokale instanties zoals de gemeente, de politie en het Openbaar Ministerie (OM) belangrijk.

Andere maatregelen dan preventieve wapencontroles

Naast preventieve controles op wapenbezit in samenwerking met andere partijen kunnen scholen ook meer 'aan de voorkant' maatregelen treffen om het wapenbezit onder leerlingen tegen te gaan. Hierbij hoeven geen externe partijen betrokken te worden. Te denken valt dan aan voorlichting of het opnemen van voorwaarden in het veiligheidsplan, waardoor het bijvoorbeeld mogelijk is om een leerling te vragen zijn of haar kluisje te openen in het geval van diefstal of andere verdachte zaken.

Doel van de checklist

Controles op wapenbezit zijn niet alleen bedoeld voor scholen die problemen op dit gebied ervaren. Dit preventieve instrument biedt een handreiking voor het invoeren van en uitvoering geven aan preventieve controles op wapenbezit, op basis van afspraken tussen scholen en lokale overheidsinstanties. Vrijwel elke ouder vindt het belangrijk dat scholen voldoende aandacht besteden aan hun veiligheidsbeleid. Om deze reden staat de checklist ook stil bij voorlichting aan leerlingen, ouders en docenten over de invoering van preventieve wapencontroles. Hoewel de mogelijkheid van preventieve wapencontroles in eerste instantie bedreigend kan overkomen, is het immers juist de bedoeling dat dit een positieve uitwerking heeft op het veiligheidsgevoel van leerlingen, ouders en docenten.

Opzet van de checklist

In deze checklist onderscheiden we drie fasen die nodig zijn om het uitvoeren van preventieve controles op wapenbezit op scholen te vergemakkelijken. Het gaat om de *voorbereidingsfase*, de *uitvoeringsfase* en *nazorg en flankerende maatregelen*. Verschillende partijen dragen bij deze verschillende fasen een eigen verantwoordelijkheid. Met icoontjes geven we aan welke partij verantwoordelijk is voor de uitvoering van bepaalde onderdelen.

Deze checklist en goede praktijkvoorbeelden zijn terug te vinden op de website www.schoolenveiligheid.nl.

Betrokken partijen en verantwoordelijkheden

De checklist is bedoeld voor scholen, politie en gemeenten. Daarnaast kan ook het Openbaar Ministerie (OM) betrokken raken bij de nasleep van een preventieve wapencontrole. Bijvoorbeeld wanneer daadwerkelijk een wapen of andere illegale goederen (zoals drugs of verdachte hoeveelheden geld) worden aangetroffen.

Scholen zijn primair verantwoordelijk voor het onderwijsklimaat en de sociale veiligheid van personeel, leerlingen en bezoekers.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoering van een integraal jeugd- en veiligheidsbeleid.

De politie heeft geen eigenstandige controlebevoegdheid op een school. Wel kan de politie op de achtergrond aanwezig zijn bij preventieve controles op wapenbezit. Uiteraard heeft de politie wel een verantwoordelijkheid op het moment dat er sprake is van (of een vermoeden van) wapenbezit.

Het Openbaar Ministerie is verantwoordelijk voor het afhandelen van strafzaken die voortkomen uit een preventieve controle op wapenbezit.

Definities en straffen

De Wet Wapens en Munitie (WWM) bepaalt wanneer sprake is van illegaal wapenbezit. Samengevat gaat het onder meer om de volgende soorten wapens:

- Steekwapens, zoals stiletto's, vlindermessen, vilmessen en valmessen
- Slag- en stootwapens, zoals boksbeugels en ploertendoders
- Vuur- en stroomwapens, zoals tasers, (alarm)pistolen en daarvoor bestemde munitie
- Overige wapens, zoals werpsterren, wurgstokken en pepperspray
- Imitatiewapens (uitgezonderd speelgoed)
- Voorwerpen die in omstandigheden als wapen kunnen dienen

Straffen

Het Openbaar Ministerie bepaalt hoe een zaak strafrechtelijk wordt afgehandeld. In veel gevallen zal een (jeugd)officier van justitie via de ZSM-werkwijze een beslissing nemen. Via ZSM wordt er direct een afdoeningsbeslissing genomen op basis van de input van alle betrokken instanties, zoals de Raad voor de Kinderbescherming, de wijkagent en de jeugdreclassering. Afhankelijk van de zwaarte van het strafbare feit en de voorgeschiedenis van een verdachte, kan de Officier van Justitie kiezen voor een Halt-traject, een taakstraf of een zitting bij de kinderrechter.*

**ZSM staat voor 'Zo Snel, Slim, Selectief, Simpel, Samen en Samenlevingsgericht Mogelijk'.*

De checklist

Verkorte versie van de checklist

Voordat preventieve controles op wapenbezit op school kunnen worden uitgevoerd, is het doorlopen van de volgende stappen een randvoorwaarde:

- Opstellen van een schoolveiligheidsplan
- Opnemen van regels over wapenbezit en preventieve controles in het schoolveiligheidsplan
- Opnemen van het veiligheidsbeleid in de schoolgids
- Aanstellen van een persoon binnen de school die verantwoordelijk is voor sociale veiligheid
- Aanstellen van een persoon binnen de politie die als aanspreekpunt voor de school fungeert
- Afspraken maken met gemeente en OM
- Facultatief: opstellen veiligheidsconvenant met de lokale partners

Bij de uitvoering zijn de volgende aspecten van belang:

- Organisatie van preventieve wapencontroles
- Uitvoering van preventieve wapencontroles
- Medewerking aan preventieve wapencontroles
- Nazorg en flankerende maatregelen

Uitgebreide versie van de checklist

Een school kan altijd eigenstandig een preventieve wapencontrole uitvoeren. Wanneer een school de mogelijkheid wil hebben om preventieve controles op wapenbezit in samenwerking met de lokale partners uit te voeren, moeten de school en andere betrokken partijen afspraken maken over de verschillende taken en verantwoordelijkheden. Het maken van deze afspraken is een randvoorwaarde om gezamenlijk tot preventieve controles over te kunnen gaan. Daarnaast is het raadzaam om een veiligheidsconvenant op te stellen en dit door de lokale gezagsdriehoek, bestaande uit vertegenwoordigers van gemeente, OM en politie, te laten ondertekenen. Preventieve controles zijn pas zinvol wanneer goed is nagedacht over nut en noodzaak daarvan, regels zijn aangescherpt en een aanspreekpunt bekend is binnen gemeenten, OM, politie en scholen.

Vorbereidingsfase

Opstellen van een schoolveiligheidsplan

Elke school behoort een schoolveiligheidsplan te hebben waarin afspraken staan over de wijze waarop omgegaan wordt met grensoverschrijdend en ongewenst gedrag (Expertisecentrum Beroepsonderwijs, 2014). De Inspectie van het Onderwijs heeft in het *Toezichtkader Voortgezet Onderwijs 2013* vastgelegd dat de beoordeling van de kwaliteitszorg van de school mede afhankelijk is van de mate waarin scholen de sociale veiligheid voor leerlingen en personeel waarborgen. De wijze waarop dit gebeurt, kan worden vastgelegd in het veiligheidsplan.

Opnemen van regels over wapenbezit en preventieve controles

Wat betreft preventieve wapencontroles ligt het initiatief, de regie en de uitvoering altijd bij de school. Voor het kunnen uitvoeren van controles op wapenbezit moeten scholen in het veiligheidsplan een paragraaf opnemen met daarin regels over wapenbezit en het recht van de school op het uitvoeren van een preventieve controle op wapenbezit. De volgende onderwerpen kunnen in het veiligheidsplan aan bod komen:

- De mogelijkheid dat de school preventieve controles op wapenbezit uitvoert. Daarbij kan een onderscheid worden aangebracht tussen het controleren van kluisjes en het verzoek aan leerlingen om de inhoud van jassen en (fiets)tassen of de opbergruimte onder scooterzadels te tonen.
- Dat deze controles zelfstandig of in samenwerking en samenspraak met de gemeente, het OM en de politie kunnen plaatsvinden.
- De strafrechtelijke sancties en/of door de school opgelegde maatregelen die kunnen volgen wanneer wapens worden aangetroffen. Voorbeelden van door de school op te leggen maatregelen zijn het schorsen van de betreffende leerling, het inlichten van diens ouders, het doen van aangifte en het opnemen van de gebeurtenis in een incidentenregistratiesysteem.
- De training die medewerkers van de school op het vorige punt ontvangen.
- Het eventuele convenant dat de school en de genoemde partijen hiertoe hebben afgesloten (zie 'Opstellen veiligheidsconvenant met de lokale partners').

Opnemen van het veiligheidsbeleid in de schoolgids

Sinds het schooljaar 2006 - 2007 zijn scholen wettelijk verplicht het veiligheidsbeleid van de school te vermelden in de schoolgids. Het opnemen van het veiligheidsbeleid in de schoolgids is van belang, zodat ouders en leerlingen weten welke regels er zijn en hoe deze kunnen worden gehandhaafd. Wanneer leerlingen en ouders niet op de hoogte zijn van het veiligheidsbeleid en de daaruit voortvloeiende regels, kunnen er geen preventieve wapencontroles worden uitgevoerd.

Aanstellen van een persoon binnen de school die verantwoordelijk is voor sociale veiligheid

Voor de lokale samenwerking is het hebben van een vast aanspreekpunt belangrijk. Het is daarom van belang dat elke (vestiging van een) school ten minste een verantwoordelijke voor het veiligheidsbeleid heeft aangesteld. Dit kan een docent, iemand vanuit de schoolleiding of een conciërge zijn.

De taken van deze persoon omvatten drie aspecten, te weten 1) het bewaken van het proces rond de uitvoering van het veiligheidsbeleid en het veiligheidsplan, 2) het adviseren op het gebied van veiligheidsbeleid en het continueren daarvan en 3) het fungeren als aanspreekpunt voor en informeren van leerlingen, docenten, ouders en externe partijen over het schoolveiligheidsbeleid. Facultatief kan ter verantwoording aan schoolleiding, ouders en politie ook een incidentenregistratie worden bijgehouden.

Aanstellen van een contactpersoon bij de politie die als aanspreekpunt fungeert

Tegenwoordig is de wijkagent het aanspreekpunt voor schoolleiding en leerlingen. Het is van belang dat de wijkagent niet alleen in het geval van problemen (van welke aard dan ook) beschikbaar is, maar ook los van incidenten 'een vinger aan de pols' houdt. In het geval van ernstige strafbare feiten kan via het bestaande contact tussen wijkagent en schoolleiding worden bekeken welke wijze van optreden gewenst en passend is.

Afspraken maken met de gemeente en het OM

De gemeente is verantwoordelijk voor het bevorderen van de beleidsmatige aandacht voor veiligheid op de scholen. Betrokkenheid van een of meer (liefst uitvoerende) gemeentelijke ambtenaren met jeugd, onderwijs en/of veiligheid in de portefeuille, is daarom van belang. Zij kunnen de invoering van preventieve controles op wapenbezit en het opstellen van een veiligheidsconvenant (zie hierna) stimuleren en coördineren. De gemeente kan ook de regie nemen bij een (periodieke) evaluatie van preventieve wapencontroles.

Daarnaast is het belangrijk om ook het OM in de voorbereidingsfase te betrekken. Met name zodat afspraken gemaakt kunnen worden over het omgaan met en afhandelen van incidenten en de wijze waarop partijen elkaar op de hoogte houden over de (strafrechtelijke) afhandeling van zaken. Afspraken kunnen worden vastgelegd in een veiligheidsconvenant.

Facultatief:

Opstellen van een veiligheidsconvenant met de lokale partners

Het verdient aanbeveling om een convenant op te stellen of in bestaande veiligheidsconvenanten aanvullingen op te nemen met betrekking tot preventieve controles op wapenbezit. In het convenant kunnen rollen, taken en verantwoordelijkheden van de verschillende betrokken partijen worden vastgelegd. Daarnaast kan het afsluiten van een gezamenlijk veiligheidsconvenant bijdragen aan *commitment* van de betrokken partijen.

Uit het veiligheidsconvenant moet duidelijk blijken dat de regie op en de uitvoering van preventieve wapencontroles primair bij de scholen liggen, inclusief een verplichting van de school om over dit onderwerp te communiceren met leerlingen, ouders en docenten. De gezagsdriehoek is verantwoordelijk voor de politie-inzet. Het is aan te raden het veiligheidsconvenant te laten accorderen door de gezagsdriehoek. Daarmee wordt voorkomen dat de gezagsdriehoek toestemming moet geven voor elke afzonderlijke preventieve controle waarbij de politie, op verzoek van de school, ter ondersteuning aanwezig is.

Uitvoeringsfase

Wat moet er gebeuren om een preventieve wapencontrole op een school mogelijk te maken? We zetten de stappen op een rij.

Organisatie van de preventieve wapencontroles

Preventieve controles op wapenbezit kunnen periodiek worden uitgevoerd, bijvoorbeeld een- of tweemaal per jaar. Het initiatief daartoe ligt bij de school. Wel kan in overleg met de wijkagent worden bepaald hoe vaak en wanneer een preventieve wapencontrole wordt uitgevoerd. Voorbeelden van geschikte momenten voor een controle zijn onder andere de 'vuurwerkperiode' en het begin van het schooljaar. Een argument voor het laatste is onder andere dat nieuwe leerlingen dan direct aan de preventieve controles gewend raken. Het is in principe de bedoeling dat leerlingen en docenten vooraf niet van het specifieke moment van een wapencontrole op de hoogte zijn. Vanzelfsprekend zijn zij via de schoolgids wel op de hoogte van het feit dat een preventieve wapencontrole kan worden uitgevoerd.

Afhankelijk van het doel dat de schoolleiding voor ogen heeft, kan de politie bij een preventieve controle aanwezig zijn (signaalfunctie). Wanneer de politie bij een preventieve controle aanwezig zal zijn, is het noodzakelijk de gezagsdriehoek over de preventieve wapencontrole te informeren.

Uitvoering van de preventieve wapencontroles

Een wapencontrole kan op verschillende manieren worden uitgevoerd:

- Een steekproefsgewijze of volledige controle van kluisjes. Dit kan zowel in als buiten de aanwezigheid van leerlingen geschieden. In het laatste geval moet de school dan achteraf wel aan de (betreffende) leerlingen melden, dat hun kluisje is gecontroleerd.
- Controle van jassen en tassen. Dit kan het beste in de klas zelf plaatsvinden. Omdat het lastig/tijdrovend is om alle klassen en leerlingen te controleren, zal een aantal klassen steekproefsgewijs geselecteerd moeten worden. Afhankelijk van het doel van de wapencontrole kan worden gedacht aan probleemklassen (gerichte aanpak) en brugklassen (preventief en signaalfunctie).
- Controles rond de school en op het schoolplein. Te denken valt dan aan het controleren van fietstassen (in of buiten aanwezigheid van leerlingen) en de opbergruimte onder scooterzadels (in aanwezigheid van leerlingen in verband met het openen daarvan). Wanneer fietstassen gecontroleerd worden zonder dat leerlingen hierbij aanwezig zijn, moet de school dit achteraf wel aan de (betreffende) leerlingen melden.

Medewerking aan de preventieve wapencontroles

Het is goed om vooraf na te denken over de consequenties voor leerlingen die weigeren mee te werken aan een preventieve wapencontrole. Wanneer preventieve wapencontroles in de schoolgids zijn opgenomen (zie voorbereidingsfase), hebben ouders en leerlingen zich automatisch verplicht hieraan hun medewerking te verlenen. De school kan leerlingen en hun ouders op deze basis aanspreken op het weigeren van medewerking. Eventuele consequenties van het weigeren van medewerking kunnen tevens in de schoolgids en/of het veiligheidsplan worden vastgelegd.

Nazorg en flankerende maatregelen

Communicatie richting de ouders en leerlingen

Het is belangrijk om na afloop van een preventieve wapencontrole aan ouders en leerlingen te communiceren waarom deze heeft plaatsgevonden. Eventueel kan ook aandacht worden besteed aan de opbrengst van de preventieve wapencontrole en eventuele vervolgacties die vanuit de school genomen zijn.

Indien er wapens worden gevonden, zijn er meerdere stappen die de schoolleiding kan nemen of die namens de schoolleiding kunnen worden ondernomen. Op hoofdlijnen gaat het om de volgende stappen:

- Informeren van de ouders van een leerling bij wie een wapen is aangetroffen.
- Het treffen van een sanctie, zoals een (voorwaardelijke) schorsing. Een schorsing mag maximaal één aaneengesloten week duren. Bij een schorsing langer dan een dag, moet het schoolbestuur de Inspectie van het Onderwijs schriftelijk informeren.
- Het in kennis stellen van de politie en het doorgeven van relevante informatie over feiten, omstandigheden en over de leerling.

Wanneer tijdens een preventieve controle een wapen wordt aangetroffen, is het nuttig hierover binnen de school openheid van zaken te geven. Hiermee kan worden voorkomen dat roddels en onjuistheden zich verspreiden en er (ten onrechte) een gevoel van onveiligheid onder leerlingen, ouders en docenten ontstaat.

De politie inschakelen of juist niet?

Het ene wapen is het andere niet. Een belangrijke vraag is met name hoe omgegaan moet worden met het aantreffen van dagelijkse gebruiksvoorwerpen die ook als wapen gebruikt kunnen worden (bijvoorbeeld een schroevendraai-er). Als richtlijn kan worden aangehouden dat altijd aangifte zou moeten volgen na het aantreffen van wapens die concreet in de WWM genoemd staan en derhalve als illegaal wapen gelden. Bij twijfel is het verstandig om contact op te nemen met de wijkagent, die op basis van de specifieke situatie advies kan geven.

Acties politie bij het aantreffen van wapens

De politie kan, zoals eerder aangegeven, ter ondersteuning aanwezig zijn bij preventieve wapencontroles. Wanneer specifiek in de WWM opgenomen wapens worden aangetroffen, dienen deze in beslag genomen te worden door de politie. Daarnaast zou de school tot het doen van aangifte over moeten gaan. Wanneer aangifte wordt gedaan, maakt de politie proces-verbaal op tegen de leerling. Deze is dan formeel verdachte in een strafzaak, een feit waarover de politie de ouders en de leerling ook informeert. Wanneer de school geen aangifte wil doen maar wel ondersteuning van de politie wenst, kan de wijkagent hieraan tegemoetkomen in de vorm van het geven van advies over de verdere afhandeling. In overleg met de schoolleiding kan bijvoorbeeld worden besloten tot een gerichte individuele of projectmatige aanpak.

Acties OM bij het aantreffen van wapens

Wanneer aangifte is gedaan van illegaal wapenbezit en de politie proces-verbaal tegen een leerling heeft opgemaakt, moet het OM bepalen hoe een zaak wordt afgehandeld. Wanneer de schoolleiding als aangever optreedt, zal deze automatisch een terugkoppeling van het OM over de afhandeling van een strafzaak ontvangen. Ook kunnen afspraken over het terugkoppelen van informatie worden vastgelegd in het veiligheidsconvenant. Afhankelijk van de gemaakte afspraken kan het OM dan ook een terugkoppeling verzorgen zonder dat er namens de schoolleiding aangifte van illegaal wapenbezit gedaan is (bijvoorbeeld wanneer de politie ambtshalve proces-verbaal heeft opgemaakt).

Aanvullingen op de wapencontroles

Wanneer wapencontroles worden ingevoerd, verdient het aanbeveling dit te combineren met voorlichting over de gevaren van wapenbezit, de strafmaat en de noodzaak van wapencontroles. Daarbij kan bijvoorbeeld gebruikgemaakt worden van *Scherp - Lespakket over Wapens*, dat zich richt op het creëren van bewustwording onder jongeren omtrent wapens en wapenbezit.

De voorlichting kan ook gericht zijn op de ouders. Voor hen kunnen informatieavonden worden georganiseerd. Ouders hebben immers een taak om ervoor te waken dat hun kinderen wapens bij zich dragen. Een folder waarin puntsgewijs is opgenomen wat het veiligheidsbeleid inhoudt, kan onder de ouders worden verspreid. Op die manier kunnen ook ouders die niet op ouder- en informatieavonden komen, op de hoogte worden gesteld. Een andere manier om ouders te bereiken, is het bespreken van het veiligheidsbeleid bij het 'intakegesprek'.

Meer informatie

Praktische informatie

Algemene informatie en relevante wetgeving (WWM, leerplicht):

www.halt.nl

www.hetccv.nl

www.justis.nl

www.rijksoverheid.nl

www.schoolveiligheid.nl

Bronnen

Expertisecentrum Beroepsonderwijs (2014). *De benutting van schoolveiligheidsplannen in het PO en VO. Een Quicksan*. Den Haag: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

ITS (2014). *Monitor sociale veiligheid in en rond scholen*. Nijmegen: ITS.

Checklist